

اصفا کردند لذا کره شد گفتند باید اول رئیس انتخاب شود و ما باید برای ریاست شخصی را انتخاب کنیم قانون داخلی مجلس را بتواند اجری کند تا این که خوب بنویسد یا اینکه درشکه داشته باشد پادشاه شناس باشد و ما باید هر یک از کلاه را قابل ریاست بدانیم و یک نفر را انتخاب کنیم اگر نتوانست نظامنامه داخلی را اجرا کند فوری دیگری را انتخاب کنیم .

اسدالله میرزا - بنده عرض می کنم همانطور که گفته شد اگر از امروز بگذرد رئیس که انتخاب می شود شاید بدرد نخورد زیرا که حالش اینده باشد یک رای صحیحی دارم اما امروز بگذرد بواسطه معاشرت با بعضی شاید تبدیلی در رای من پیدا شود و باید همین امروز رئیس انتخاب شود تا این اشکالات رخ نهد .

وکیل التجار - ما باید از این انتخاب رئیس وزیر را سرمشق بدیم که بدانند کالسه و شرفیات را نباید ملاحظه کرد و فقط رئیس باید اوقات خود را مصروف انتظام مجلس بنماید و باید کسی که ریاست انتخاب می شود بداند که اکثر اوقات خود را در تنظیم این مجلس صرف نماید و با وزراء بدون دعوت رسمی مراده نداشته باشد و هر گاه با وزراء کار دارد در مجلس حاضر شوند .

آقا سید حسن ققی زاده - ابراد شاهزاده رفیع می شود باینکه امروز مجلس را تعطیل کنیم و در جلسه آتی هر روزی که هست رئیس را انتخاب کنیم زیرا که ما امروز رئیس را انتخاب نکنیم مجلس ختم می شود و دیگر از امروز جلسه نداشتیم که بی رئیس باشد یا نباشد پس بهتر است که با تأمل در جلسه آتی انتخاب کنیم .

آقا شیخ محمدرضا علی - ما که در مدرسه درس می خواندیم می گفتند کلمه یا اسم است و قابل است یا حرف و آنچه در قانون دیده ایم نباید حرف باشد و رئیس باید نظم قانون مجلس را بداند و نظامنامه داخلی را اجرا کند و رئیس را که انتخاب می کنیم باید کسی باشد که حس ملیت و قومیت داشته باشد تا بتواند قوانین مجلس را اجرا کند و عرض میکنم که کسی که سابق نان استبداد را خورده نباید انتخاب شود زیرا که این قسم رئیس باز جمعی را دور خود جمع نموده و اسباب ضدیت میشود پس باید بدقت و تأمل انتخاب شود .

حاج سید عبدالرحمن شهشانی - مادامیکه انان خالی از بعضی مقدمات و صاف است گمان این است که اگر رئیس امروز انتخاب شود بهتر است .

حسین قلی خان نواب - اگر این مسئله انتخاب رئیس سابقه دارد دیگر نباید مجلس را معطل کرد در زمان استعفای صنیع الدوله چه کردند حالا هم باید همانطور رفتار شود .

نایب رئیس - آن وقت گویا پنج شش روز طول کشید .

آقا سیدعلی ققی - اولاً بنده با اشخاصی که میگویند باید صبر کرد هم عقیده هستم و ثانیاً اشخاصی که قول آنهایی را که میگویند حالا باید انتخاب شود صحت میگذارد این تصحیح را بنده قبول نمیدارم بلکه آنها حرف هر دو طرف را میگویند صحیح است تا آنجا که میگویند مقام ریاست اهمیت

ندارد بنده عرض می کنم خیلی اهمیت دارد و کسانی که به خارج رفته اند میدانند که در همه جا مقام ریاست اهم است پس باید چند روزی صبر کرد و یک نفر از روزی وقت انتخاب شود .

اسدالله میرزا - اینکه گفتند صدمین را صحیح میگویند بنده اعتراض دارم دیگر اینکه آقای تقی زاده گفتند پس فردا بنده عرض میکنم که پریروز وزیر امور خارجه را بنا بود برای توضیح صیم تلگراف بنده عباس بمجلس بخوانید در صورتی که این مسئله را تلگرافا از لندن خبر میدهند و هنوز وزیر امور خارجه از این مذاکرات مجلس خبر ندارد و رئیس باید امروز معین شود که از این قبیل مطالب معطل نشود .

آقا حاج امام جمعه - اختلاف آراء از برای وکلا چنانچه پریروز عرض کردم صیب نیست ولی اعتراض بر یکدیگر صحیح نیست اینکه گفته شد ایام عزاست و باید تعطیل شود صحیح است ولی اتفاقات فوری که در مملکت واقع میشوند باید معطل کرد و در مسئله انتخاب رئیس چنانچه حاج شیخ حسن فرمودند بعد از خطا و اقرب بصواب این است که رئیس امروز انتخاب شود (اکثر از وکلا گفتند صحیح است)

آقا سید حسن ققی زاده - هر وقت گفتگوی انتخابات در مجلس می آید بنده این مطلب را تشریح کرده ام که در ممالک مستبده ملت چنین می دانند که باید پادشاه از همه کس فاضل تر باشد و تمام سعادت مملکت بدست شاه است و غیر از این چیز دیگر را نمی دانند زیرا که رای در دست یکی است و همچنین انتخابات مجلس هم باعث سعادت و شقاوت مملکت است در ممالک مشروطه در انتخاب کمیسیونها و انتخابات عمومی و انتخاب ریاست و غیره باید اشخاصیکه می خواهند انتخاب نمایند از همه چیز صرف نظر کرده و اقراض را کنار گذاشته شخص متدین را انتخاب نمایند در این صورت در انتخاب رئیس علاوه بر تدبیر بطوری که گفته شد باید کسی باشد که قانونی باشد و کارکن باشد و یک اندازه هم در اداره کردن پارلمان عالم داشته باشد که بتواند درست اداره نماید و اهتمام در کار داشته باشد و این رکنه که یک سال و نیم است ما را معطل کرده (که وحی منزل نیست) گفته نشود و در مقابل کار امروز را بفردا بیندازد متعسر داین است بجهت اجرای این مسئله دو روزی بعد انتخاب شود بهتر است .

حسینقلی خان نواب - صورت مجلس را بخوانید به پیشین در ماده صنیع الدوله چه قسم رفتار شده همان طور رفتار شود .

اسدالله میرزا - صنیع الدوله چند روز بمجلس نیامد ولی رسمیت نداشت آرزوی که استعفا نامه ایشان بمجلس آمد همان روز انتخاب کردند .

نایب رئیس - چند روزی گذشت چنین نیست (در این موقع رای گرفته شد باین طریق که هر کس انتخاب رئیس را امروز لازم میدانند ورقه سفید بیندازد و هر کس رای دارد که دوسه روز بماند ورقه آبی بیندازد و اکثریت آراء بر امروز شد و انتخاب شروع شد)

حسینقلی خان نواب - شوالی دارم که اگر در آینه چنین اتفاقی بیفتد آیا همین ترتیب

را معمول میدارند یا باز بواسطه مذاکرات اوقات مجلس ضایع میشود این مسئله در همه جا معمول است که هر کاری در سابق اتفاق افتاد همان را بعد ما در مواقع امثال آن معمول میدارند .

اسدالله میرزا - بعد از آنکه ریاست معین شد ممکن است یک ماده قانونی در این باب وضع شود و بعد ما بآن عمل نمایند .

نایب رئیس - بنی در این باب در قانون انتخابات چیزی نوشته نشده باید بعد ما یک ماده در این خصوص وضع شود .

سنان الحکماء - بجهت اینکه در آخر انتخاب دوچار اشکال دیگر نشویم لهذا توضیح می خواهم در این انتخاب باید اکثریت نامه مناظ باشد یا اکثریت نسبی .

نایب رئیس - بموجب نظامنامه داخلی اکثریت نامه مناظ است .

در این موقع برای انتخاب رئیس سه دوقه رای گرفته شد در دوقه اول دووم اکثریت نسبی و دوقه سیم با اکثریت نامه که شصت رای بود

مخبر الملک - ریاست انتخاب شد و بعد مذاکره از جلسه بعد شد و مناسبات ایام آنرا که باید تعطیل باشد پس از قدری مذاکره بنا شد دو جلسه تعطیل شده و روز شنبه را برای جلسه بعد نایب رئیس معین کردند . (مجلس ختم شد)

مذاکرات روز شنبه

دویم شهر ربیع الاول

دارالشورای ملی

خلاصه مذاکرات روز یکشنبه ۲۶ صفر را آقا میرزا مرتضی قلیخان قرائت کردند .

نایب رئیس - البته خاطر آقایان و کلاهی محترم مسبوق است بعد از آنکه هیئت مجلس مقدس جناب مخبر الملک را بر ریاست انتخاب کردند بایشان اطلاع دادند که برای ریاست مجلس مقدس انتخاب شده اند و باید در جلسه آتی به سمت ریاست در مجلس مقدس حاضر شوید و بعد هم از وکلا بمنزل ایشان رفتند و بداند اما ایشان بعضی ملاحظات قبول ننموده اند یا بلا حظه تقاضای مزاج یا علت دیگر از ریاست مجلس خود را مستعفی داشته حال رأی مجلس چیست .

حاج سید باقر - آ با حق دارند که قبول نمایند .

نایب رئیس - البته کسی را نمی توان مجبور نمود .

حاجی شیخ حسن - رسماً باید جناب مخبر الملک استعفای خود را اظهار دارند .

مخبر الملک - بنده کمال تشکر را دارم از حسن ظنی که آقایان نسبت بنده اظهار داشته اند و سمت ریاست انتخاب گردانند و کمال امتنار را هم حاصل نمود ولی چون خودم ملاحظه میکنم می بینم که نمی توانم از عهد این خدمت بر آیم لذا مستعفی هستم بنده را از این خدمت معاف داشته دیگری را انتخاب نمایند .

نایب رئیس - چون میگویند که نمی توانم اظهار عجز میکنند می شود ایشان را مجبور نمودنملا اگر صلاح می دانید شروع بان انتخاب رئیس بنمائید یا می خواهید انتخاب رئیس را موقوف بر روز دیگر بنمائید

حاج سید باقر - اگر امروز هم رئیس مین شده و قبول نکند چه باید کرد.

وکیل التجار - توضیحاً عرض می نمایم هر گاه بعد از این کسی را ریاست انتخاب نمایند و از قبول ریاست امتناع کرده نباید آقایان و کلا امتناع ایشان را قبول بنمایند بلکه باید ملت عدم قبول ریاست را بر سر سبد و نهیمد سبب چیست که از قبول مقام ریاست که امروزه اهمیت دارد امتناع می کنند.

نایب رئیس - عقیده من برخلاف عقیده بعضی هاست که میگویند ریاست مجلس اهمیت ندارد بلکه امروزه ریاست مجلس خیلی اهمیت دارد و باید شخصی باشد که بتواند از عهده بر آید جناب مغیر الملک بواسطه همتی که در مزاجشان است ملاحظه می کنند که از عهده تحمل این زحمات و مشقات نمی توانند بر آید حال باید دیگری را انتخاب نمود که بتواند از عهده بر آید و لازم به پرسیدن علت قبول نشودن نیست.

وکیل التجار - عرض این است که باید فهمید که علت و سبب چیست که قبول ریاست نمی نمایند این جهت را ما خودمان باید بفهمیم و بگوئیم معلوم است کسی که باین سمت انتخاب می شود می بیند که از ایشان پیشرفت ندارد از این جهت است که قبول نمی کنند.

نایب رئیس - تکلیف رئیس با و کلاهی تکلیف و کلاه با رئیس همان است که در نظامنامه نوشته شده است.

وکیل الرعایا - همین قدر که جناب مغیر الملک اظهار کردند که نمی توانند از عهده بر آید فوراً باید وره رای منتشر شود و همان دلایلی که در جلسه سابق برای انتخاب رئیس در همان مجلس گفته میشد همان دلایل الان هم منظور است.

آقامیرزا محمود - بنده خیلی تشکر میکنم از این که وکیلی که نمی تواند از عهده کاری بر آید آن کار را قبول نمیکند و حالا باید وره رای منتشر شود انتخاب رئیس بشود.

اهان الله میرزا - این مذاکرات که میشود خارج از رسمیت است همین قدر که اظهار شد جناب مغیر الملک ریاست را قبول نکردند باید وره رای برای انتخاب رئیس جدید منتشر شود در این موقع وره رای برای انتخاب رئیس منتشر شد **متممات الدوله** - به پنجده هشتاد و یک برای ریاست انتخاب شده در مقام ریاست جلوس کردند.

رئیس - خیلی متشکرم از این حسن ظنی که آقایان و کلا محترم در حق بنده فرمودند امیدوارم که انشاء الله این ادای تشکر خود را قضا بکنم نه قولا و بیش از آن که داخل در کار شوم چند استعفا میکنم. استعفا اول آنکه اتحاد کامل در بین باشد.

دوم انتظام مجلس است و اکثر میدانند که انتظام کار در سه پنجده آن باریست است و در این مسئله شبهه نیست ولی پنجده آن هم با تمام و کلا است که حاضر در همراهی و مساعد در تنظیم مجلس باشند تا کارها از روی انتظام بوده پیش برود. سیم کار است یعنی و کلا در جزو کارهای خود ندانند بلکه وظیفه و کلا در تحمل بیآورند و گمان بنده این است که اتحاد و کار در ضمن انتظام بعمل

خواهد آمد و چون امروز موضوع مذاکرات مجلس معین نیست خوب است قدری در انتظام مجلس مذاکره شود و بعضی چیزها است که باید با همه همول شود چنانچه تمام پارلمان ها معمول می دارند اول تعیین وقت انعقاد مجلس است که هر ساعتی معین می شود تماماً باید در وقت مقرر حاضر بشوند و هر کس حاضر نشود جزو غائبین است و هفته یک مرتبه اعلان خواهد شد و غائبین را معلوم می نمایند و همچنین هر کس در کمسیونها در وقت مقرر حاضر نشده جزو غائبین است هفته یک مرتبه باید کمسیونها را برتربت بدهند و موضوع بحث و قرارداد خود را معین نمایند و گمان من این است هر چیزی که از مجلس همتی نگذرد کمسیون نمی تواند اجرا موضوع مذاکره فرار بدهد.

دوم اینکه باید موضوع مذاکره مجلس قبل از وقت اطلاع داده شود که پیش از وقت تبادل افکار نمایند. سیم اجرای نظامنامه داخلی است که اکثر مواد آن تا اکنون اجری نشده است و من قوه ندارم غیر از اجرای نظامنامه و برای تکمیل نظامنامه داخلی هم جناب دکتر ولی الله خان و حکیم الملک و حسنعلی خان موادی نوشته اند خوب است کمسیون فوق العاده تشکیل شود که آنرا تمام کرده زودتر نرائت شود تا نظامنامه داخلی تکمیل شود دیگر اینکه برای روزهای تعطیل که مجلس رسمی نیست کارهاییکه باید مشغول شویم و معین خواهد شد ترتیب داده در روزنامهها اعلان بشود تا معین که همه بدانند در روزهای تعطیل مشغول چه کار هستیم دیگر اینکه با اعتقاد بنده رئیس پارلمان باید در پارلمان منزل داشته باشد زیرا که رئیس اگر همیشه در پارلمان باشد عوض ده ساعت میتواند چهارده ساعت کار کند اگر اجازه بدهند من هم در اینجا منزل نموده و مشغول کار بشوم.

آقاسید حسن تقی زاده - بنده میدانم که جناب عالی عالم با اصول نظامنامه هائی که در سایر ممالک خارجه است میباشد ولی اینکه میخواهم عرض کنم آنچه را که ما از نظامنامه سایر ممالک حیات این مملکت و ملت است و آخر امید این ملت است آنها را که فرمودید همان است و آنها را را که فرمودید بنده عرض میکنم که زودتر معین نظامنامه را که در اینم اجری بداریم و دیگر بعضی شود در رفتن بآن اطاق که خیلی باعث در نظم و ترتیب مجلس است.

آقامیرزا فضلعلی آقا - اول چیزی که باید برای خود فرادیدهیم اینست که عمل کردن باین قانون اساسی و نظامنامه داخلی مجلس را فریضه خود قرار بدهیم مثل فرایض شرعی خود و نه اینکه این مسئله را هم بیجهت عرض میکنم برای اینکه عمل نمودن بقانون اساسی و نظامنامه باعث نظم و امنیت مملکت است پس مقدمه واجب و واجب است و باید عمل بآن بشود که علت زندگانی و سعادت مملکت است و دیگر چیزی که لازم است روزهای یکشنبه که سابقاً هم قرار بود مخصوص باشد برای و کلاه که مذاکرات در انتظام داخلی مجلس شده رفع بعضی نواقص شود.

آقاشیخ محمدعلی - اولاً تشکر دارم از این که زمانی داخل پارلمان شدم که مثل آقای ممتاز الدوله شخص عالی در پارلمان بوده و بر ریاست انتخاب شده و با کمال شوق میخواهند شبها راهم در پارلمان

باشند برای اصلاح کار ملت اگر چه در خصوص موضوع مذاکره مجلس بنده نمی توانم چیزی عرض کنم ولی حیات مملکت منوط بمجلس و به نظم مجلس است و عهده هم اصلاح نظامنامه داخلی آنست زیرا که اگر آن نظامنامه اصلاح نشود مجلس نمیتواند قانون گذار باشد و آن نظامنامه سابق ناقص است مثل بون مهر مجلس در نزد رئیس و غیره که بعضی مفاسد بیان مترتب میشود با اعتقاد بنده خوب است اول نظامنامه داخلی مطرح مذاکره شده اصلاح گردد و بعد شروع بترتیبات دیگر بشود.

حاج شیخ حسن - پس از عرض تبریک عرض میکنم که آنچه فرمودید راجع بکار کردن است و امروز چون موضوع معین نیست خوب است تعیین یکی دو کمسیون شود زیرا که اگر یک کمسیون از کمسیونها نباشد باقی کمسیونها هم بیکار خواهند ماند و خوب است برای هر کمسیون یکی دو نفر با اطلاع را خود رئیس معین کنند و بقیه اعضاء را بمجلس انتخاب کرده و مشغول کار شوند.

آقامیرزا آقا مجاهد - پس از تقدیم تبریک و تشکر بمقام ریاست که باین مقام منیع رسیدند و اشخاصیکه محل اطینان سی کرور ملت هستند خلاصه افکار و آراء خود را بعد از تأمل و تفکر جمع نموده و جناب عالی را انتخاب نموده اند البته آنچه لازم است خدمت ملت و مملکت است همانطور که فرمودند در کمال سعی و کوشش اقدام خواهند فرمود.

وکیل الرعایا - وقت مجلسی که گفته میشود اگر همان وقت است که در نظامنامه است باید حالا معین شود زیرا که غالباً یک ثلث ازو کلا حاضر نیستند و جهت غیبت هم معلوم نیست چنانچه امروز هم پس از پنج روز تعطیل باز عهده و کلا از صد و شش نفر زیادتر نبود و باید جد شود که دیگر بعد ما بیجهت غیبت نکنند و تبریک خود را هم بمقام ریاست میگفایم برای وقتی که امتنانان خودشان را بدهند چنانچه فرمودید که امتنانان شده که با انتظام خیلی کارهای پیشرفت خواهد کرد و میکند.

رئیس - از این اظهار شما خیلی ممنون شدم و خواهش میکنم که هیچ یک از کلام اظهار امتنان ننمایند بلکه هر قدر می توانند ببنده در اجرای نظامنامه خیلی سخت گیری بنمایند.

وکیل التجار - روح مملکت اجرای قانون است ولی تا مجازات مقرر در مقابل اجرا نکردن قانون مجری نشود کارها منظم نمی شود همانطور که گفته شد باید مجازات داده شود و اینکه فرمودید هر کس در ساعت مقرر حاضر نشد جزو غائبین است آیا جزو غائبین در روز است یا نه.

رئیس - این مسئله در نظامنامه معین خواهد شد.

آقاشیخ حسین - بنده از ازل انتقاد مجلس چه در ریاست سنیع اند و لهجه در ریاست احتشام السلطنه اسرار کرده ام در اجرای نظامنامه داخلی و آنقدر این مسئله را تأکید نمودم که بعضی از بنده کدورت پیدا کردند و یک ماده است که عدم اجرای آن خیلی باعث بی ترتیبی مجلس شده و میشود مکرر گفته ام و حالا هم عرض میکنم که بموجب نظامنامه هر یک ازو کلا بیش از یک مرتبه در یک مسئله حق نطق ندارد و پیشتر جهت این که کار از مجلس پیشرفت نکرده برای این است که بعضی در یک مسئله پنج سخن

مرتبه نطق کردند و استهزا این است که از حالا به این ماده نظامنامه اجری شود.

مغیر الملک آنچه در بدو مجلس از تنظیم مجلس فرمودید صحیح است ولی بنده هم میخواستم آنچه را که آقاشیخ حسین گفتند بگویم و بطوری که در تمام ممالک متمدنه معمول است هیچ قانونی از قوه نیافتد مگر این که قانونی دیگر وضع شود و اینجا از روز اول چند نفری از روی دانستگی یا ندانستگی گفتند این نظامنامه ناقص است و همین خیال اجری نشد بنده عرض می کنم در جلسه آنچه همین نظامنامه فصل بفصل قرائت شده و مجری شود و موادی هم که لازم است نوشته می شود قرائت شده ضمیمه شود و از حالا منتظر این شوم که نظامنامه تکمیل شود صحیح نیست زیرا که با تنظیم مجلس معتدل خواهند ماند و اینکه فرمودید که از صد و پنجده درجه باید و کلا در اجرای نظامنامه همراهی نمایند بنده حاضریم که با اندازه سهم خودم از جلسه آنچه جدأ همراهی نموده و در اجراء نظامنامه کوشش نمایم و تکذابم برخلاف نظامنامه رفتار شود.

حاج سید نصر الله - قرار بود که از امروز مجلس اقدام در صلیات کند معلوم می شود که باز همان طور دارد به مذاکرات می گذرد.

رئیس - چون امروز موضوع مذاکره معلوم نبود در ترتیبات داخلی مجلس صحبت شود و خوب است موضوع مذاکره مجلس بمد معین شود.

اسد الله میرزا - بنده دو سؤال دارم اول این که پس از تجدید رئیس نواب رئیس هم باید انتخاب شوند یا خیر جواب بدهند تا عرض ثانی خود را بنمایم.

رئیس - در نظامنامه که این مسئله نوشته نشده.

مغیر الملک - رئیس و هیئت رئیسه برای یکسال انتخاب می شوند رئیس که استعفا کند بر طبق سایرین ندارد.

اسد الله میرزا - این مطلب چون معلوم نیست هر گاه و کلا می پذیرند بنده هم می پذیرم مطلب دیگر این که آن روز در آخر مجلس صحبت از مسیو پریم و کاغذ او شد و بنامش وقتیکه رئیس انتخاب شود آن کاغذ را بغوا کنند حالا اگر صلاح می دانید قرائت شود و جواب هر طور صلاح است بدهند.

آقاسید حسن تقی زاده - از چند ماه پیش که لوایح قانونی وارد شده بترتیب صحیح و تقدیم و تاخیر آن در فهرست درج نشده خوب است کمسیون فوق العاده تشکیل شود و در لوایح و قوانین از ۳ ماه قبل باین طرف دقت نظری نموده و بترتیب انداخته در روز آمدن آنرا هم بمجلس معین نمایند و نیز در تلگرافاتی که از چند ماه پیش آمده بیک مراجعه فحرائمی بشود هم موضوع مذاکره فرادهمین گردد و باز عرض می کنم که در اینجا یک قانونی لازم است که در مواد نظامنامه داخلی افزوده میشود یا این که بنده بصورت لایحه قانونی آورده از نظر مجلس میگذرانند و آن این است که تجربیات برای قانون خلی مفید است و اکثر از همه نظارهای بنده این مسئله را میدانند و بتجربه معلوم شد که انتخاب رئیس

در مدت یکسال برای این مملکت صحیح نیست به اعتقاد بنده خوب است انتخاب رئیس سه ماه سه ماه تجدید شود و این نه بجهت این است که تغییر رئیس بشود بلکه فوایدی دارد من جمله شخصی که برای ریاست انتخاب شده در این مدت جد و جهد می نماید که کمال انتظام را در مجلس بدهد و چیزی که مخالف حس وجدانی است از او بروز نماید و اگر هم بروز نماید تغییر رئیس که میشود باید در همین اوصاف را که اولی دارا بوده از خود دور بینداید چنانچه از تغییر کابینه و وزیران باید بکلی برای مملکت حاصل شده و وزیر که برای تصدیق عزل شد دیگری که بجای او نصب گردید حتی الامکان کوشش مینماید که بهر از سابق باشد پس اگر سایر آقایان و کلا هم تصویب مینمایند انتخاب رئیس سه ماه سه ماه با افلاش ماه بشش ماه بشود.

آقامیرزا آقا مجاهد - خاطر عالی مسبوق است که کرا از وزرای اعظام پروگرام مسککشان خواسته شده و بهمه اسان هم تا کید شد ولی تا حال فایده نکرده و چون امروز داخل در دوره جدید شده ایم خوب است که جناب عالی مقرر بدارید یک چیزی بوزراء نوشته شود که پروگرام خودشان را در حسن استقبال این مملکت پیشنهاد مجلس بنمایند.

رئیس - این مسئله باید رجوع شود بصورت مجلس آن روزی که وزرا حضور داشتند و از روی همان صورت پروگرام از ایشان خواسته شود.

آقامیرزا آقا مجاهد - یک فرمایشی جناب مغیر الملک در چندین قبل فرمودند که ریاد قابل توجه و ملاحظه است و بنده آنرا اعاده میدهم که باین آن چه قوانین که از مجلس خارج میشود از روی تناسب باشد و یک لایحه قانونی مدلی که نوشته شده بود بنده بعضی از مواد آن را که راجع بجزا بود و از روی قانون عدلیه عثمانی ترجمه شده بود دیدم که مخالفت با قوانین شرعی دارد پس از برای اینکه تمام قوانین از روی تناسب و تجانس و ترتیب صحیحی وضع شود لازم است که یک جمعیت قانونی تشکیل شود که اسم آنرا هر چه میخواهند بگویند که آن جمعیت تمام قوانین را از عدلیه و غیره بطور صحیح مرتب و تصحیح نموده بمجلس بدهند اگر چه کمسیون تنقیح لوایح در اینجا بود ولی بکن این مطلب از عهده او خارج است و باید این عهده را از داخل و خارج از برای این کار جمع آوری نمود که مشغول شوند.

رئیس - بلی این بسیار رای صحیحی است و آن روز هم جناب مغیر الملک این مسئله را مطرح کردند خیلی هم تصویب نمودند ولی میدانید که نقطه کفتن در نظر نمی ماند خوب است این نوع مسائل را لایحه نموده بمجلس بدهند اگر لازم شد بکمسیون رجوع در اینجا بود ولی بکن این مطلب از عهده او خارج است و باید این عهده را از داخل و خارج از برای این کار جمع آوری نمود که مشغول شوند.

آقاشیخ حسین - در این مسئله بقدر کفایت صحبت شد عقیده بنده اینست که وزیر مسئول ماکه که امروز عالم بمقتضیات و ملتیک مملکت است آنچه در این خصوص نوشته است صحیح است دیگر اینکه در باب بی ترتیبی مالییه گفته شد چون تا حال چهار وزیر مالییه عوض شده است خوب است که وزیر مالییه را بخواهند که در خصوص این مسئله توضیحی بدهد و ترتیب مالییه امسال هم از ایشان خواسته شود.

آقاشیخ حسین - در این مسئله بقدر کفایت صحبت شد عقیده بنده اینست که وزیر مسئول ماکه که امروز عالم بمقتضیات و ملتیک مملکت است آنچه در این خصوص نوشته است صحیح است دیگر اینکه در باب بی ترتیبی مالییه گفته شد چون تا حال چهار وزیر مالییه عوض شده است خوب است که وزیر مالییه را بخواهند که در خصوص این مسئله توضیحی بدهد و ترتیب مالییه امسال هم از ایشان خواسته شود.

آقاشیخ حسین - در این مسئله بقدر کفایت صحبت شد عقیده بنده اینست که وزیر مسئول ماکه که امروز عالم بمقتضیات و ملتیک مملکت است آنچه در این خصوص نوشته است صحیح است دیگر اینکه در باب بی ترتیبی مالییه گفته شد چون تا حال چهار وزیر مالییه عوض شده است خوب است که وزیر مالییه را بخواهند که در خصوص این مسئله توضیحی بدهد و ترتیب مالییه امسال هم از ایشان خواسته شود.

آقاشیخ حسین تقی زاده - این شخص استبدادی نمیخواهد سفارش نامه می خواهد که از انزلی بگذرد جواب داد.

آقاسید عبدالله مجتهد - آقایان شخص از جانب کمی وکیل است ما باید بطور قانون خود عمل نمایم اگر آن شخص وکیل در توکیل باشد میتواند دیگری را وکیل کند و اگر نباشد نمیتواند در این موقع رفته وزیر مالییه فریب باین مضمون قرائت شد که کنترات مسیوریم منقضی شده و میخواهد برود و مسیوریت را از او بگیرد وکیل نموده که بحساب اورسید کمی شود و هر گاه بنده باز باید باو مواجب داد و این مقررن بصرفه نیست بیک سفارش نامه هم از مجلس مقدس بانجنس ولایتی رشت و بلده با انزلی خواسته است که در سرحد از او جلو گیری نشود و بگذرد.

حاج امام جمعه - اینجا در مطالب است یکی کاغذ وزیر مالییه که دلالت دارد که این شخص وکیل در دادن محاسبات است حال چنانچه خواهد بود این نوشته ساکت است مطلب دوم مسئله است که آقای حجه الاسلام فرمودند باید آن شخص وکیل در توکیل باشد و این قانون در میان آنها هم معمول است اگر معمول نبود سفارت امضای آن نوشته را نمیکرد اینک سفارت امضاء کرده است برای همین است و با اعتقاد بنده کافی است ولی باید این شخص وکیل ملتزم و ضامن شود که هر چه بیای مسیو نوز وارد آمد بدهد.

مستشار الدوله - بنده در خاطر دارم همان طور که آقای حاج امام جمعه گفتند آن وقت که در کمسیون خارجه قرارداد مسیونوزرا آورده بودند خواستند فسخ نمایند سفارت بلژیک در عهده گرفته وضمانت کرد که آنچه باقی دار شد گرفته رد کند دیگر اینکه آقای حجه الاسلام فرمودند که باید مسیو پریم وکیل در توکیل باشد همانطور که آقای حاج امام جمعه فرمودند امضاء سفارت در این مسئله کافی است دلیل است بر اینکه او وکیل در توکیل بوده است.

آقاسید عبدالله مجتهد - حالا چه ضرر دارد که مجدداً توضیح خواسته شود تا اینکه بعد ما جای حرفی نباشد.

لسان الحکما - بنده میخواستم عرض نمایم قبل از اینکه آقایان و کلا بروند ترتیب وقت مجلس و موضوع مذاکره بمجلس بعد ما معین نمایند که در جلسه آنچه معمول شود.

آقامیرزا محمود - اینکه آقای مستشار الدوله گفتند در کمسیون اظهار شد که سفارت بلژیک متعهد شده که هر چه بیای مسیو نوز وارد آمد بکیرد بنده اینجا در مجلس علنی هم مذاکره شد و حالا هم که سفارت امضاء کرده همان است و اینکه آقای حجه الاسلام فرمودند مسئله شرعی است ولی در سیاست بعقیده بنده ده نفر هم وکیل از هند بگر بشوند صحیح است.

آقاشیخ حسین - در این مسئله بقدر کفایت صحبت شد عقیده بنده اینست که وزیر مسئول ماکه که امروز عالم بمقتضیات و ملتیک مملکت است آنچه در این خصوص نوشته است صحیح است دیگر اینکه در باب بی ترتیبی مالییه گفته شد چون تا حال چهار وزیر مالییه عوض شده است خوب است که وزیر مالییه را بخواهند که در خصوص این مسئله توضیحی بدهد و ترتیب مالییه امسال هم از ایشان خواسته شود.

معلوم است با آن نوبت وزیر مالیه و وزیر امور خارجه تصویب شده و اجازه داده اند که پرود دیگر برای این مسئله جزئی خواستن وزیر مالیه در مجلس لازم نیست حال اگر باید استفساری شود خود شخص رئیس و هیئت رئیسه در خارج تحقیقات بنمایند .

آقای میرزا آقا مجاهد - در اینگونه موارد ضمانت نوشته سفارت کفایت از این میکند که آن شخص وکیل در توکیل باشد چون نوشته سفارت سندیت دارد و دیگر لازم بغواستن توضیح نیست رئیس - اگر صلاح میدانید این مسئله از وزیر مالیه توضیح خواسته شود و در کمیسیون هم دقت نظری بشود خوبست که موضوع مذاکره فراموشین شود و از برای جلسه آتی در کمیسیون باشورت هیئت رئیسه موضوع مذاکره مجلس بعد امین میشود

دکتر ولی الله خان - چیزی که باید بدو اقدام نمایند تعیین ساعت قانونی افتتاح مجلس است که روزهای مجلس جلسه رسم و افتتاح و انعقاد امین شده رای گرفته شود و در خصوص موضوع مذاکرات باید حضرت عالی صورتی از مطالب ولو ایسی که به مجلس آمده نوشته بدهید تا ما ترتیب در آورده و فهرستی نوشته بشا بدیم و شما هم در اجرای ترتیب آن کمال دقت را منظور دارید و حلالا عقب موضوع مذاکره گذشتن فایده ندارد چون خیلی لوابج و مطالب است که اگر آنها مرتب شوند موضوع مذاکرات معلوم میشود و عیالاً بعقیده بنده باید ساعت قانونی افتتاح مجلس امین شود (در این موقع از بابت تعیین ساعت افتتاح مجلس مذاکرات زیاد بعمل آمده و اخذ رای علنی شده با کثرت آراء سه ساعت بفریب مانده تصویب شد جناب رئیس اظهار کردند که اگر کسی چند دقیقه دیر بیاید اسم او در جزو اشخاص دیر آمده نوشته خواهد شد و اگر نیم ساعت دیر بیاید در جزو غائبین نوشته خواهد شد و مقرر شد که این اشخاص بتوسط روزنامه اعلان خواهد شد)

اسدالله میرزا - از امروز تا سی و چهار روز دیگر میتوانیم که سه ساعت بفریب مانده حاضر شویم و بعد از آن قرار دیگری میدیم اما اینکه در این باب انتظام مجلس مذاکره شده بود بنده عرض می کنم که انتظام مجلس جمعیت حواس میخواهد مدنی است که یکدسته در اینجا از دست جهان شاه خان متظلمند و یکدسته سر باز هم امروز آمده و بنده از قیل و قال یابین حواس ندادم باید فکری در باره متظلمین نمود که اگر باید رجوع بمذلیه شود ارجاع کنند تا این که حواس و کلا جمع باشد .

معاضد السلطنه - نصره السلطنه زحمتی کشیده ولایحه نوشته تقدیم مجلس نموده قرائت شده و اکثر تصویب نموده اند ولی این هم رفت نزد آن کافتهای دیگر بعقیده بنده خوب است فرادمان لایحه مطرح مذاکره شود .

آقا سید حسن تقی زاده - آنچه که شما مجازات قرار دادید قانون نشده که لازم الاجری باشد زیرا که قانون باید به اکثریت آراء باشد .

حاجی سید نصر الله - شما همین قدر اعلان میکنید نه اینکه قانونی را دفع ر قلع نمایند این ضرری ندارد .

آقای سید حسن تقی زاده - خوبست قرار بشود که اگر تاده دفعه نماندند استعفا بدهند .

آقای میرزا محمود - در این باب هیئت رئیسه باید دقت میکنند یک مجازات صحیحی مینمایند اینکه اگر نماندند اعلان شود این مطلب مجازات نخواهد شد .

دکتر ولی الله خان - در سایر ممالک معمول است که مجازات نماندن را بیک چیز نقدی مینمایند یعنی از حق آن وکیل میکاهند بیک شکل متناسی نه این که چیزی نقد از او دستی بگیرند چون امروزه نقد چیزی بود کلا داده نمیشود صحیح نیست که جای نقدی قرار بگذاریم و چیزی از آنها دستی بگیریم عقیده بنده این است که اگر وکیلی در سر وقت نیاید تا سه دفعه در روز نامجازات اعلان شود و اگر تاده دفعه متوالی بدون عذر موجه نیاید استعفا بدهد و امروزه باید از جای نقدی صرف نظر کرد زیرا که چیزی در بساط نیست و آن هم که گفتید هر کسی دیر آمد یک چیزی خودش بتوسط آن هم صحیح نیست باید در این ترتیب هم دقت شود .

آقای شیخ محمد علی - آن شرعی که جناب عالی در مقام مجازات فرمودید نمیشود مجازات قرار داد زیرا از این که اعلان شود فایده حاصل نخواهد شد و مچوقت عده کامل در مجلس نبوده و ما نمیتوانیم رای بگیریم و این ترتیب که آقای دکتر ولی الله خان گفتند بد نیست اما بشرط این که پای هدر موجه بپیان آمد همه کسی میگوید هذر دارم و شاید هم برای خود می آورد .

حسین قلیخان نوپ - در باب تشریف آوردن رئیس بیارلمان که شبها هم در اینجا باشند مذاکره شد و اکثر تصویب کردند حالا چه وقت تشریف خواهند آورد .

رئیس - بنده که از این مسئله مسبوق نبودم که ترتیبات آن را قرار بدهم حالا که مسبوق شدم ملاحظات خود را نموده و ترتیب آن را قرار داده بشا و سایر آقایان اطلاع میدهم .

حسین علی خان - گفته شد که سر بازها اینجا جمع شده و اسباب تفرقه حواس و کلا میکردند که اگر آرد در اینجا مذاکره شد که وزیر مسئول مسئول اداره خودش است او باید بداند که یک دسته سر باز او در اینجا متظلم شده اند آنها را بخوهد یا خودش بیاید اینجا و قراری گذارده ایشان را ساکت نمایند که اسباب تفرقه حواس و کلا محترم نشوند .

مستشار الدوله - در باب سر بازها صبح از وزارت جنگ سؤال شد که باز این سر بازها آمده اند اینجا و قرار بود که روز شنبه دوم بآنها جیره و مواجب داده شود جواب داده شد که آنها میخواهند سان بدهند و جیره هشتصد نفری بگیرند چند نفر از وکیلها و فقیه به کمیسیون هیئت رئیسه خواسته شدند گفتند که این طور نیست ماها اجتماع و اتحاد کرده ایم که عرض قبول نکنیم معلوم شد که اینها مسئله بی اصل بوده و گویا از طرف صاحب منصبها این را اجبار مینمایند و این سؤال و جواب را شاهزاده امان الله میرزا با وزارت جنگ کردند و گویا حالا اظهار آنها این است که تا پول نگیریم از اینجا نمیرویم وزارت جنگم بر حسب حواله که گرفته است قرار است که روز شنبه و چهار حاضر نماید .

امان الله میرزا - من گمان میکنم که این نظام که میگویند جزء هواست قرار شد دوازده هزار تومان از بانک گرفته شده باین سر بازها که می بیند

بمهند و حال این جا ایستاده اند حکماً میخواهند که پول بگیرند با این که حواله دست او است پس معلوم میشود که نظام نیست و پولتیک است این سه فوج که در این سیای تحت هستند هیچ نظام ندارد و هیچ صاحب منصب نداریم و تمام این ترتیبات بجهت این است که وزارت جنگ ضعف دارد نمی تواند نظام بدهد و صاحب منصبها اطاعت ندارند .

آقای سید حسن تقی زاده - صحبت در آمدن سر بازها بود درباره تمام متظلمین همین طور باید معمول شود که همان روز اول بر این آنها رسیدگی شده بهر کجا که باید رجوع شود ارجاع نمایند مقصود این است که اطانهای مجلس مفروض نشود برای جمعی که از خارج می آیند مدتی خوانین در جزین اینجا بودند نمیدانم رفته باشا حالا هم باشند و کاری صورت گرفته نشده و همیشه اینجا بر از قیل و قال متظلمین است از اول باید متظلمین را بهر اداره که لازم است ارجاع کنند .

آقای میرزا محمود - این سر بازها چند فوج هستند که چهار صد نفری میباشد ولی در موقع گرفتن حقوق هشتصد نفر جیره مواجب میکیرند باین معنی که از همدیگر در وقت سان بر عهده خود افزوده و بقدر مقصود خود تمداد خود را جلوه داده حقوق هشتصد نفری میکیرند .

وکیل الرعایا - شش روز قبل این سر بازها اینجا بودند و آنچه لازم بود در خصوص آن ها گفتگو شد محض اطمینان خاطر استماع کردند که یک نفر هم از کلا همراه ایشان بروند بنده را کمیسیون تصویب رفتن و مذاکره هم شده است از این سر باز ها قسم یاد کردند که ما دویست و چهل نفر بیشتر نیستیم وزیر جنگ هم بسولی حاضر نمود که بآنها بدهد اما گویا صاحب منصبها راضی باین کسر دخل خود نمیشوند و من هر چه فکر مینمایم مابیشتر از مخارج لازمه این مملکت نمیتوانم تسارک مالیه بنمایم نه باندازه اشتهای اینگونه اشخاص .

مجلس ختم شد

مذاکرات روز سه شنبه پنجم شهری ربیع الاول دارالشورای ملی

خلاصه مذاکرات روز شنبه دوم آقا میرزا طاهر قرائت کردند .

رئیس - قرار بود که در ساعت سه حاضر شویم و حالاً دقیقه از وقت گذشته خواهش دارم آقایانیکه دیر آمده اند زودتر بیایند که در ساعت مقرر مجلس افتتاح یابد .

(اکثر گفتند که همه قبل از وقت حاضر بودند)
رئیس - از آن آقایانیکه قبل از وقت حاضر شده اند بسیار متشکر و از آقایانی هم که تشریف دیر تشریف آورده اند خواهش می نماید که زودتر تشریف بیاورند پس از قرائت خلاصه مذاکرات روز شنبه جناب رئیس اظهار داشتند که هر کسی ایرانی بمطالب خلاصه دارد اظهار نماید .

آقای شیخ حسین - بنده در تفرقه اشیر خلاصه حرف دارم که باین رئیس بنده با بعضی رفته بودیم بمذایع در باب جهان شاه خان که در موقع مجامه او نظارت داشته باشیم و آن روز راجهان شاه خان آمده از قرار معلوم بهمانا دیگر حاضر نشد و از حضور بهم رساندن